

Clypevs Theologiæ Thomisticæ

Continens Tractatus de Beatitudine, de Actibus humanis, eorumque Moralitate; de Virtutibus ac Donis, de Vitiis ac Peccatis, & de Legibus, nec-non Dissertationem Theologicam de Probabilitate

Gonet, Jean-Baptiste

Parisiis, 1669

§. III. Alia difficultas resolvitur

[urn:nbn:de:hbz:466:1-77355](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-77355)

- fistit in pura privatione, sed in aliquo positivo A voluntatis necessario debet esse bonum; cum connotante privationem, ut dicemus in tractatu voluntas versetur circa bonum, sicut intellectus circa verum: Vel ergo est bonum honestum, de peccatis: inter opposita autem contrarie datur vel utile, vel delectabile? Si est honestum, medium, ut inter calidum & frigidum, album & nigrum. Quia tamen sententia quae docet formale peccati, seu malitiam moralem, in sola privatione consistere, probabilitate non caret, & à pluribus Thomistis defenditur, ut iuxta hanc sententiam argumentum solvi possit.
8. Respondeo secundò: quod licet inter privativè opposita non detur medium absolute, bene tamen, si apponatur aliqua reduplicatio aut præcisio: v. g. est aër à parte rei sit lucidus aut tenebrosus, & animal videns aut cæcum; si tamen aër secundum se, & secundum suam essentiam consideretur, neque est lucidus neque tenebrosus; & animal secundum suam prædicata essentialia neque est videns, neque cæcum, sed abstrahit ab utroque. Similiter etiam licet omnis actus humanus, absolute & in individuo sit vel bonus, vel malus moraliter, & sic non detur medium, ut dicemus conclusione sequenti, tamen sumendo reduplicativè, seu addendo *ex specie sua*, datur aliquis actus humanus, qui neque est bonus, neque malus, sed indifferens, ille scilicet qui versatur circa objectum, neque consonum neque dissonum rationi.
9. Ex quo patet solutio confirmationis: nam licet inter verum & falsum, respectu propositionis, absolute non detur medium, si tamen fiat aliqua præcisio aut reduplicatio, potest dari medium: propositiones enim de futuro contingenti, prout antecedunt decretum, & dicunt habitudinem ad rem significatam, neque sunt veræ, neque falsæ, sed indifferentes ad veritatem & falsitatem, quia pro illo priori earum objectum nec est futurum, neque non futurum, sed purè possibile, & merè indifferens ad futuritionem vel non futuritionem, ut latè expendimus in tractatu de scientia Dei. Huic ergo indifferentiæ correspondet in actibus humanis indifferentia secundum obiectum ad bonum & malum: sicut determinationi ad verum vel falsum ex decreto, correspondet determinatio ad bonum vel malum in individuo.
10. Ex hoc etiam facillè solvetur istud argumentum, quod contra nostram conclusionem fieri solet. Omnis species semper reperitur in aliquo individuo: Sed non potest dari actus indifferens in individuo, ut ostendimus §. sequenti: Ergo nec secundum suam speciem. Respondetur enim, quod licet species, quæ actui humano absolute convenit, in aliquo individuo reperitur, ea tamen quæ illi competit sub quadam præcisione & statu, quo attingit, vel concipitur attingere objectum sine circumstantiis, non potest ad individua descendere, quia in individuo inveniuntur circumstantiæ, sine quibus individuatio non datur: indifferentia autem ad bonitatem & malitiam actibus humanis absolute non convenit, sed sub aliqua tantum præcisione & reduplicacione, nempe prout solum objectum respiciunt, & à circumstantiis abstrahunt.
11. Dices: Repugnat actus humanos, etiam sub hac reduplicacione & præcisione consideratos, seu prout dicunt ordinem ad solum objectum, ut à circumstantiis præcisum, esse indifferentes ad bonitatem & malitiam: Ergo repugnat dari actus indifferentes ex sua specie. Consequentia patet, Antecedens probatur. Objectum actuum
- B Respondet, negando Antecedens. Ad cujus probationem dicendum cum D. Thoma hic art. 8. ad 2. objectum actus indifferentis ex sua specie esse bonum bonitate naturali, non verò bonitate morali, quæ consideratur per comparationem ad rationem. Unde cum quæritur an illud sit bonum honestum, delectabile, vel utile? Respondetur esse bonum honestum, non actu, sed potentiâ, quia potest honestari ex fine, vel ex circumstantiis adjunctis: esse autem actu delectabile vel utile, quia potest alicui fini deservire, & in se etiam aliquid delectationis admittere; sicut loqui, aut ire in campum, de se delectabile est, & potest etiam utile esse ad aliquem finem. Et cum instatur, & dicitur quòd delectabile non honestum, est malum, distinguendum est: si sit non honestum privativè & contrariè, concedendum: si sit purè negativè non honestum, capax autem honestari ex fine adjuncto, negandum: tale enim delectabile non est malum determinatè & in actu, sed est permixtum & indifferens, potestque reddi bonum vel malum ex adjunctis. Similiter objectum illud potest dici utile, non determinatè ad bonum, vel determinatè ad malum, sed indifferenter ad utrumque, quatenus potest ad bonum vel ad malum finem referri, & ex tali ordinatione determinatam bonitatem aut malitiam habere.
- C
- D

S. III.

Alia difficultas resolvitur.

Dico secundò: Non datur, neque dari potest aliquis actus humanus & moralis, qui in individuo consideratus ostendit omnibus circumstantiis quas actu habet, non sit determinatè bonus, vel determinatè malus, sed verè indifferens ad bonum vel malum morale. Ita præter D. Thomam, & ejus Discipulos, docent plures celebres Theologi, Curiel, Bellarminus, Suarez, Valentia, Azorius, Vega, Navarrus, Sayrus, & alij, quos hic referunt & citant Joannes à S. Thoma, Ildephonsus, & alij ex nostris Thomistis.

Probatur primò ex SS. Patribus: Augustinus enim lib. 2. de peccat. meritis & remiss. cap. 18. expresse docet quod voluntas non potest in medio quodam ita consistere, quòd nec bona sit nec mala. Et Epist. 19. ait *Cavendum esse, ne quadam facta hominum media dicamus inter re-ctè facta & peccatum.* Quæ testimonia adeò manifesta sunt, ut Vazquez hic disp. 25. cap. 6. ingenuè fateatur fuisse Augustini sententiam, non dari actum indifferentem in individuo, & dicat sententiam D. Augustini, D. Thomæ, D. Prosperi, Divi Fulgentij, & aliorum Augu-

Hh

- fini Discipulorum hac in re non sibi placere. A
14. Confirmatur: D. Damascenus lib. 2. de fide cap. 39. duos tantum providentiæ divinæ modos circa opera hominum constituit, nempe secundum acceptionem respectu bonorum, & secundum permissionem respectu malorum; quorum etiam meminit D. Thomas qu. 4. de verit. art. 4. & primam, *providentiam approbationis*, secundam, *providentiam concessionis* appellat: Atqui si in individuo, & quoad exercitium darentur actus humani indifferentes ad bonitatem & malitiam, tertius modus providentiæ respectu ipsorum deberet admitti; cum sub providentia approbationis solum cadant actus boni; ad providentiam verò concessionis B seu permissionis, solum pertineant actus mali: Ergo &c.
15. Probatum secundò conclusio ratione D. Thomæ, cuius vis in eo consistit, quòd si aliquis actus posset esse indifferens in individuo, maxime ille qui est indifferens ex sua specie, seu ex objecto: Sed actus ex sua specie, seu ex objecto indifferens, non potest esse indifferens in individuo: Ergo &c. Major patet: quia actus bonus, aut malus ex objecto, est necessariò bonus, aut malus in individuo. Minor verò probatur: Licet aliquis actus non habeat ex sua specie & objecto quòd sit bonus, aut malus, quia tamen bonitas, aut malitia, non pendet solum ab objecto, sed etiam à circumstantiis, quæ sunt veluti quædam accidentia, oportet quòd quilibet individualis actus habeat aliquam circumstantiam, per quam contrahatur ad bonum, vel malum, ad minus ex parte intentionis finis: nam si finis quem operans formaliter aut virtualiter intendit, sit honestus, etiamsi objectum sit indifferens, actus erit bonus moraliter, ut cum quis vadit in agrum honestæ recreationis causâ: si verò finis non sit honestus, eo ipso talis actus erit malus moraliter; quia eo ipso quod actus non habet finem bonum, est malus: *Cum enim* (inquit S. Doctor) *rationis sit ordinare, actus à ratione deliberativa procedens, si non sit ad debitum finem ordinatus, ex hoc ipso repugnat rationi, & habet rationem mali.* Ergo actus ex sua specie, seu ex objecto indifferens, non potest esse indifferens in individuo.
16. Respondet Vazquez ubi suprâ, tripliciter posse contingere quòd finis actus nostri non sit bonus: primò contrariè, quia potius est malus, ut ire in agrum ad furandum; & sic absque dubio constituit actum malum: secundò privativè, quia teneor apponere finem bonum, & non appono; ut si celebri sine intentione consecrandi; nam illi actui debita est talis intentio, quam si non appono, pecco: tertio negativè, quando scilicet non appono finem bonum, sed non teneor apponere: unde cum homo non teneatur actui indifferenti ex objecto apponere finem bonum & honestum, sed possit illum exercere ob solum delectationem, vel naturæ commoditatem, huiusmodi actus, etiamsi advertenter & liberè fiat, & absque formali aut virtuali intentione alicujus finis honesti, non est malus, sed remanet indifferens.
17. Hoc est præcipuum, ac ferè unicum hujus Authoris fundamentum, quod facile potest convelli. Primò quia quoties homo operatur cum consilio & deliberatione rationis, tenetur operari ut homo, non verò ut animal præcisè; ac proinde juxta exigentiam & inclinationem naturæ rationalis per quam operatur: Ergo tenetur operari in ordine ad bonum rationis, sive honestum, quod est finis naturæ rationalis; inclinatio enim alicujus naturæ, semper est ad proprium finem talis naturæ; unde si non operetur formaliter aut virtualiter in ordine ad bonum honestum, hoc ipso actus ille, non solum negativè, sed etiam privativè erit non bonus, & non honestus, subindeque inhonestus & malus moraliter.
18. Secundò: Quotiescumque homo operatur ut homo, & cum consilio & deliberatione rationis, debet operari conformiter ad regulam, seu dictamen rectæ rationis, & prudentiæ: Recta autem ratio & prudentia dicunt homini, bonum honestum esse aliis bonis præferendum, & omnia ejus opera, saltem virtualiter, in finem honestum esse dirigenda, ut sic ejus vita naturæ ipsius rationali correspondeat, & in omni ejus libera operatione reluceat pars rationalis, operando altius, & ordinando animales operationes ad rationales fines. Unde quando homo propter solum delectationem, vel naturæ commoditatem agit, non intendendo, virtualiter saltem, bonum honestum, non agit ut homo, sed assimilatur jumentis insipientibus, quibus non est intellectus. Hinc Propheta Psal. 9. dicebat: *Constitu, Domine, legislatorem super eos, ut sciant Gentes quoniam homines sunt:* id est, mittere Domine, Verbum tuum, & Sapientiam de cælis, ut doceat Gentes, & homines peccatores (qui more brutorum vivunt, attendendo solum ad bonum delectabile & sensibile) operari conformiter ad naturam humanam, & sequi regulas rectæ rationis & prudentiæ, ac profectui bonum honestum & rationi consonum. Sicut ergo dedecet Regem, vel Principem, cum rusticis pascere porcos; ita magis dedecet regiam hominis naturam in actibus porcorum & jumentorum volutari, ac sistere in solo bono delectabili & sensibili, non referendo illud, virtualiter saltem, in bonum honestum, & rationi consonum. Quod ut magis declaratur
19. Sciendum est, bonum communiter dividi à Philosphis in honestum, delectabile, & utile: inter quæ hoc reperitur discrimen, quòd bonum honestum est tale ratione sui, & independenter ab utili, & delectabili; utile verò non habet rationem boni, nisi dependenter ab extrinseca bonitate finis, seu boni honesti, quæ est ratio eligendi media; delectabile autem est quasi illecebra boni honesti, & veluti aliquod ejus condimentum, quod provida & sapiens natura, in actibus præsertim qui ad conservationem speciei & individui ordinantur, apposuit, ut bruta, quæ non possunt apprehendere bonum honestum, delectabili traherentur: unde bruta intendunt delectabile, natura verò honestum, nempe individui vel speciei conservationem: sed homo qui est rationis compos, & bonum honestum apprehendere potest, quotiescumque cum consilio & deliberatione rationis agit, tenetur, virtualiter saltem, intendere bonum honestum: subindeque si in solo delectabili sistat tanquam in fine, peccat, & agit more brutorum, & quod in brutis est natura, in ipso est vitium. Quare falsum est, & à principiis moralis Philosphiæ penitus alienum, quod Adversarij dicunt, nempe hominem posse exercere actus ex objecto indifferentes, propter solum delectatio-

DE INDIFFERENTIA AD BONITATEM ET MALITIAM. 243

nem, aut commoditatem naturæ, tanquam propter finem: tum quia pars sensitiva & animalis, utpote inferior, debet semper subesse ac subordinari rationali superiori, & ab ipsa dirigi & regulari; tum etiam quia cum bonum delectabile sit inferius honesto, & ordinetur per se primò ad illud, sicut decor & pulchritudo ad juventutem, ut ait Philosophus in libris Ethic. recta ratio dicit hominem nunquam debere operari propter bonum delectabile tanquam propter finem, sed illud semper esse referendum ad bonum honestum. Unde SS. Patres, infra referendi, docent actum conjugalem, ob solam delectationem factam, esse malum, & peccatum, saltem veniale, & D. Thomas 2. 2. qu. 168. art. ad 2. ait quod malum est ponere finem in delectatione ludi. Et in corp. articuli constituit quandam virtutem, quæ dicitur *Eurapeliâ*, seu jucunditas, cujus munitus est ponere medium in ludis & jocis, seu in delectationibus ex ludis & jocis provenientibus; ut scilicet homo tantum, & non plus, vel minus de delectatione ex ipsis sumat, quantum sufficit & requiritur ad animi recreationem, quæ est finis honestus.

10. Ex his ergo patet vis & efficacia rationis D. Thomæ, quæ potest sic resumí. Quotiescunque homo operatur cum consilio & deliberatione rationis, intendit aliquem finem; cum finis sit objectum adequatum voluntatis, saltem motivum, ut tractatu præcedenti ostendimus: vel ergo talis finis est bonum honestum, aut delectabile? utile enim quæ tale, cum non sit appetibile propter se, sed solum propter aliud, ad quod deseruit ut medium, non potest habere rationem finis. Si sit bonum honestum, actus erit moraliter bonus, & rationi consonus: si verò sit purè delectabile, actus erit malus, & rationi dissonus; quia, ut ostendimus, est intrinsecè malum & rationi disforme, sistere in bono delectabili tanquam in fine: nam, ut ait D. Thomas supra qu. 4. art. 2. ad 2. *Divinus intellectus, qui est institutor nature, delectationes apposuit propter operationes*: Ergo nullus potest dari actus humanus & deliberatus indifferens in individuo.

11. Dices: Homo non tenetur semper agere ex deliberatione rationis, aliàs indeliberatè fricare barbam, aut movere pedem, esset peccatum, quod est absurdum: Ergo neque tenetur omnem actionem deliberatam in finem honestum ordinare.

Sed contra: Sicut licet artifex non teneatur facere statuam, si tamen eam facit, tenetur ipsam facere juxta regulas artis, & si ab illis deviat, peccat in genere artificiali: ita licet homo non teneatur semper agere cum consilio, & deliberatione rationis, quia non est in ejus potestate; cum ipsius operatio intellectualis dependeat ab extraneis & corporeis principiis, quæ illius non subduntur potestati, & habeat rationem sensibus alligatam; supposito tamen quod aliquid deliberatè & humano modo, subindeque ut agens morale, faciat, tenetur illud facere conformiter ad regulas morum, quæ sunt recta ratio & prudentia, & si ab illis deviat, peccat in ordine morali: Sed recta ratio & prudentia dicunt omnem actionem nostram deliberatam esse virtualiter saltem in finem honestum dirigendam, ut patet ex supra dictis: Ergo licet homo non teneatur semper agere ex deliberatione rationis, tenetur tamen omnem actionem, quam cum consilio & deliberatione rationis eli-

Tom. III.

A cit, in finem honestum, virtualiter saltem, ordinare. Dixi *virtualiter saltem*, quia ad honestatem & bonitatem moralem actus humani, non sufficit relatio habitualis in finem honestum, neque requiritur semper formalis, sed sufficit virtualis, quæ habetur ex vi præcedentis intentionis faciendi omnia virtuosè, & in ordine ad bonum honestum, aut propter Deum; quando manet in aliquo suo effectu. De quo in tractatu de merito. Nec hoc nimis durum; aut severius quàm par est à Theologo dictum existimes, quandoquidem Poëta Ethnicus; multis Theologis æquior, id ipsum agnovit, & S. Thomæ accinit, damnatâ indifferentiâ actuum singularium, hoc aureo versu:

Ni ratio jubeat, digitum exere, peccas,

§. IV.

Alia ratio D. Thomæ exponitur.

22. SECUNDA ratio, quam habet D. Thomas Sart. 9. in argum. *Sed contra*, magis confirmat præcedentem, potestque sic breviter proponi. Omnis actio otiosa est mala moraliter; Sed actio quæ ad finem honestum non ordinatur, est otiosa: Ergo est mala moraliter, & non indifferens ad bonitatem & malitiam moralem. Major probatur: Verbum otiosum est malum, & puniendum in die judicij, ut colligitur ex illis verbis Christi Matth. 12. *Dico autem vobis, quoniam omne verbum otiosum, quod locuti fuerint homines, reddent rationem de eo in die judicij.* Unde Tertullianus lib. de patientia: *Traditum est in doctrina Christi, manere nos omnis vani, & supervacanci dicti reatum.* Et Divus Gregorius homil. 6. in Evang. *Mecum vos admoneo, ut ab otioso sermone parcamus, inutiliter loqui declinemus, in ventum verba non desuam, cum judex dicat: Omne verbum otiosum quod loquuti fuerint homines, reddent de eo rationem in die judicij.* Ergo à fortiori opus otiosum est malum, & in die judicij puniendum. Consequentia patet: tum quia in opere otioso non minus vanè occupatur potentia, & consumitur tempus, quàm in verbo otioso: tum etiam quia cum opus quid majus & pretiosius sit quàm verbum, cæteris paribus, pejus est opus otiosum, quàm verbum otiosum. Unde Hieronymus in Psal. 16. *Si de verbis otiosis reddatur ratio, quanto magis de operibus.*

Minor verò, quæ asserit, actionem quæ ad finem honestum non ordinatur, otiosam esse, facile suadetur. Actio non dicitur otiosa eò quòd habeat malum finem, aut malam aliam circumstantiam: Ergo solum potest dici otiosa, quia caret fine debito & convenienti, vel ut ait D. Gregorius ubi supra: *quia caret aut utilitate restituti, aut ratione juxta necessitatis.*

E Confirmatur ex significatione hujus nominis *otiosum*: significat enim id quod non deseruit ad finem suum præcipuum; sic calamus qui non potest deservire ad scribendum, aut culter ad sciendum, dicitur otiosus & inutilis; sic etiam, si in ædificio sit aliqua pars, quæ ad inhabitationem aut ornatum non deserviat, otiosa censetur. Item Matth. 20. operarij dicuntur otiosi, non quia nihil omnino agerent (fortè enim confabulabantur, & deambulabant) sed quia finem suum non exercebant, nempe excolere vineam, & in ea laborare. Denique Sapient. 4. dicitur: *Impiorum multitudo non erit*

H h ij